dala řadu úspěšných učebnic pro ZŠ vycházejících z Jiránkových i jejích psychodidaktických výzkumů.

V. Kulič – řízené učení

Václav Kulič (1921–1998) byl originálním badatelem v psychologii učení a poznávání. Zažil druhou světovou válku v nejcitlivějším věku se všemi důsledky. Byl totálně nasazen v Německu, ke konci války uprchnul domů a skrýval se na Moravě. Teprve po válce mohl začít studovat na FF UK psychologii. Než se začal věnovat výzkumu v Psychologickém a později Pedagogickém ústavu ČSAV, vyučoval na středních školách.

Kulič vycházel ve své práci z předpokladu, že se učení člověka realizuje převážně v situacích pedagogického typu, tj. tam, kde tento proces někdo více nebo méně záměrně řídí, to znamená zasahuje do jeho průběhu a organizuje jeho podmínky tak, aby bylo účinné a zároveň rozvíjelo jeho osobnost k co nejvyšší poznávací i výkonnostní kompetenci, k integrování jeho vysoké autonomie a odpovědnosti. Řízení se tak stává výraznou determinantou učení. Z teorie regulace vyplývá, že každé řízení je účinné tehdy, pokud je „poučené a úplné", tj. vychází-li z nejhlubšího poznání o zákonitostech řízeného jevu – v případě lidského učení to znamená z poznatků psychologie. Znamenitá je jeho kniha „Chyba a učení" (1971).

V. Kulič si položil základní otázku: Jaké by mělo být ono „řízení", aby bylo opravdu účinnou determinantou učení, z kterých poznatků psychologie by mělo vycházet? V r. 1961 americký behaviorista B. F. Skinner poznamenal: „Je kuriózní, že psychologie až dosud studovala učení převážně bez vztahu k vyučování; sledovala učení u zvířat i lidí, ale nestarala se příliš o to, jak jim učení ulehčit." Nelze nepřiznat, že v mnoha případech zkoumali psychologové učení v jeho obecné podobě, v umělých a izolovaných experimentálních situacích, kde se nezavádělo řízení jako nezávislá proměnná v pokusu. Člověk opakovaně procházel seznamem smysluprostých slabik až k dokonalé reprodukci. Z takto získaných údajů se pak konstruovaly křivky a modely učení a odvozova-

ly se výpovědi o jeho zákonitostech. Neuvažovalo se při tom většinou, jak celou situaci organizovat, jak efektivní sledy učebních a poznávacích činností navozovat a ovlivňovat. Tím se zabývá psychologie řízeného učení – jednak jako určitá hraniční subdisciplína obecné psychologické teorie učení, jednak jako nová základní tematická oblast pedagogické psychologie. Vychází stejně tak z onoho množství nových poznatků o člověku, jeho učení a poznávání i osobnosti, jak je přináší současná psychologie, jako i ze stále hlubšího studia a modelů procesů řízení a možnosti objektivovat je v technických zařízeních. Přístup B. F. Skinnera k otázce učení přiblížil Kulič společně s D. TOLLINGEROVOU a V. KNĚZŮ v publikaci „Programované učení" (1966).

V. Kulič se ve své stěžejní práci „Psychologie řízeného učení" (1992) zabývá vlastním **systémem řízeného učení**. Postupně se v ní analyzují a dokládají tři základní aspekty systému řízení: jeho senzitivita na řízený jev a proces, která má zajistit dostatečnou a kvalifikovanou informační bázi pro rozhodování; efektivita systému, daná repertoárem jeho řídících působení s pokusem zmapovat jednak faktory, na které lze působit, jednak prostředky takového působení; nakonec program působení, který je chápán jako sled rozhodnutí o interaktivním spojování diagnostických informací s účinnými efektory. Teoretické předpoklady dokládá třemi výzkumnými projekty, vycházejícími z koncepce teorie řízeného učení. Soustředil se především na problematiku vnějšího řízení učení a nestihl již rozpracovat problematiku autoregulace učení. Jeho poznatky jsou součástí přípravy učitelů a uplatňují se při tvorbě učebnic a didaktických programů pro počítače, ale především přispěly k rozvoji psychologické a psychodidaktické teorie učení a poznávání.

J. Čáp – psychologie pro učitele

Jan Čáp (nar. 1925) je předním českým pedagogickým psychologem. Vystudoval psychologii s průvodním oborem pedagogika na FF UK. Od roku 1949 působí jako učitel na FF UK v Praze, profesorem psychologie se stal v r. 1990 ve změněných společenských podmínkách.